

VI. Az írás- helyesírási készség fejlesztése

VI.1. Írásmozgás kialakítása, fejlesztése

A megfelelő íráskészség kialakulásához sok dolognak kell pontosan együttműködnie, hogy az elsős gyermek megtanuljon vonalközbe írni.

A csecsemő megtapasztalja, sok-sok tapintással érzékeli, észleli a külvilág ingereit, idegrendszerében kialakul az azonosítás képessége, a megismert tulajdonságokat összehasonlítja. Az ujjak folyamatos mozgatásával fejlődik a finommotoros képessége. Ezt a folyamatot a szülőnek tudatosan kell segítenie.

Az óvoda arra törekszik, hogy az életkornak megfelelő játékok, tárgyak, mozgásformák segítségével elsajátítsa a gyermek az összehasonlítás, analízis-szintetizálás, az azonosságok, különbözőségek felismerését, mivel ezek a képességek teszik lehetővé a betűk felismerését, egymástól való megkülönböztetését.

A 6 évesen a kisiskolás keze nem érett meg az írásra, mivel a kézfej és az ujjak izmai még kötöttek. Mégis meg kell fogni a ceruzát, bele kell találni a vonalközbe. Előfordul, hogy görcsös, egyenetlen lesz az írása, a betűk, számokat nem sikerül a vonalközbe, négyzetrácsba írni, képtelen egy írómozdulattal leírni egy szót, a folytonosságot megszakítva betűelemenként, nehezen felidézve a betűalakokat, lassú tempóban dolgozik. Nem szabad abba a hibába esni, hogy már az óvodában azt hisszük, hogy a rajzolás az egyedüli módja a helyes ceruzafogás kialakításának és az íráskészség fejlesztésének. A rengeteg írásgyakorlás csak kudarcélményt okoz az írásnehézséggel küzdő tanulónál.

Cél: a finommotoros képességek játékos fejlesztése.

Területei:

- Nagymozgás (mozgás irányváltoztatásokkal),
- Finommozgás (csukló, tenyér, ujjak izmainak mozgatása, helyes ceruzafogás),
- Helyes testtartás (törzs, karok helyzete, szem távolsága az írófelülettől),
- Ujj-kézmozgás (festés, rajzolás színezés, gyúrmázás, kopírozás),
- Egyensúlyérzék (egyensúlyozó mozgások),
- Tájékozódás síkban, térben (sor, oszlop, jobb-bal, alatta fölötte, mellette stb.)

- Testfeleket összehangoló kétoldali integráció (labdás játékok, keresztezett mozgások),
- Szem-kéz koordináció (ábramásolás, vágás, összerakó játékok, célba dobás, ugróiskola stb.),
- Auditív, vizuális, kinezetikus észlelés (hallási, látási ingerek megkülönböztetése, azonosság, különbség, rész-egész, formaemlékezet, írásmozgás-kivitelezés pontossága, izomfeszülés, ellazulás).

VI. 2. Módszertani javaslatok az írástanításhoz-tanuláshoz

Pontos utasításokra van szükség a betűformálás tanításakor. A vonalelemeket játékos mondókák kíséretével írjuk. Fontos a ritmus, mert segíti a helyesírási képesség fejlődését. Egyszerre húzzák a vonalakat, a kezeknek alkalmazkodni kell a szöveg üteméhez. Cél a lendületes kézmozgás kialakítása (ábra). A Tolnai-módszer minden betűelemhez kidolgozta mondókait.

(Forrás: Tolnai-módszerből)

A betűírást megelőzi az alakító mozgás szemléletes bemutatása. A tanító a táblán nagy méretben szemlélteti a betűelemek szabályos vonalvezetését, a vonalak haladási irányát, arányát, folyamatos összekapcsolásuk módját. Közben kommentálja a vázolást. Az alakító mozgás utánnoztatása a koordinálatlan mozgás fejlesztését szolgálja. El kell magyarázni a gyerekeknek, hogy miért kell mondani is írás közben a szabályt: mert ahogyan jobban látunk két szemmel, jobban hallunk két füllel, úgy írni is jobban tudunk, ha agyunk mindkét felét használjuk hozzá. A jobb agyféltekét működteti az írás, a balt a beszéd. Az írásmozgás tudatosítása után kerül sor a betű nagyméretű vázolására. Tudatosítani kell a gyerekekkel, hogy miért kell mondani is írás közben a szabályt.

Betűelem tanításának sorrendje:

- vázolás táblára előre rajzolt mintán,
- nagyméretű betű sokszori vázolása sorba helyezve,
- önálló nagyméretű betűvázolás sima írólapon,
- önálló betűvázolás vonalak közé helyezve,
- hármason vonalközbe helyezés normál füzetben,

Egy vonalazott kistábla nagy segítség lehet a gyakorlásnál. Ujjbeggyel, vizes ecsettel, krétával rajzolhatnak, ügyesíthetik a mozdulatokat, és letörölhetik, majd javíthatják a formákat.

Fontosak a pihentető, izomlazító gyakorlatok. Pl.: zenére (Vuk)

Álljatok fel! Végezzétek velem együtt a gyakorlatot! (részletek)... Karrázás mélytartásban. Mindkét váll felhúzása, leejtése 8-szor. ... Nyújtózkodás, karok tarkón könyökhúzogatós hátra 8-szor. Karkörzés előre, hátra 2-szer. Erőteljes csuklóforgatás jobbra, balra. Kötélmászás utánzása fel, le ... Két tanuló egymással szemben ujjhegyeit egymásnak támasztja, összenyomja. Lazítás.

A mozgásnak meghatározó szerepe van az ember életében. Szakemberek véleménye, hogy ha valamelyik mozgásfajta kimarad a gyermek fejlődés során, az kommunikációs nehézséghez vezethet. A fejlődés során egy-egy képesség kialakulásának, a megfelelő idegpálya kifejlődésének megvan az ideje. A mozgás közvetlen hatással van az izmok és a csontozat erősítésére, a fizikai állóképesség növelésére, a biztonságos egyensúly megteremtésére, a lateralitás kialakítására, a dominancia erősítésére, a szem-kéz és a szem-láb koordinációjának milyenségére.

Ha tanuló valamilyen területen lemarad társaitól, akkor az elemi mozgásmintákat célszerű gyakoroltatni a fejlesztő foglalkozásokon:

- Mászás-kúszás—járás-egyensúlyozás,
- Járások, játékos utánzó mozgások, egyensúlyozások előre-hátra, nyitott, csukott szemmel,
- Járások ellentétes oldali kéz-láb mozdulatokkal, keresztbe lendítésekkel.

Mozgástípusok: hernyó, kígyó, főkamozgás, gólya, törpe, óriás, rák, pókjárás, egyensúlyozáshoz vonalon, kötélen, padon járás

A nagymozgások után a különböző ujjtornákkal, mondókákra végzett gyakorlatokkal érhetjük el a finomítást.

Fejlesztő foglalkozásokon a fokozatosság elvét figyelembe véve haladunk a nagymozgások finomításából kiindulva.

- Plasztikusabb anyagokkal való manipulálásból a szilárdabb, konkrét anyagokig (ecset),
- A nagy alakzatoktól, felületektől a kisebb, behatárolt területekig (hármass vonalköz),
- A nagy lendületű mozgásokból a finomabb, célirányos mozgások felé.

E fejlesztés három szakaszban történhet:

- Manipulációs szakasz 3-4 éves gyermekeknek, akiknek a kez ügyessége rendkívül fejletlen,
- Íráselemek előkészítő szakasza nagycsoportos óvodásoknak,
- Betűelemek írása első osztályban az írástanítás előkészítő szakaszában.

A monoton feladatokat ötletessé kell tennünk, hiszen már az óvodában is éppen azok a gyermekek nem akarnak rajzolni, akiknek problémát jelent a ceruzafogás, a pontos vonalak kialakítása.

Ilyenek pl.:

- Kézizom lazító gyakorlatok:
  - képek illesztése (puzzle),
  - tárgyak tapogatása,
  - gyöngyfűzés, gyúrmázás,
  - színezés.
- Téri tájékozódás feladatlapon, írásmozgás koordináció:
  - sorkövetés, vonalkövetés, átírás,
  - pontok összekötése, formák másolása,
  - labirintusos feladatok,
  - négyzetrácsban elhelyezett alakzatok másolása.

Tanítói- fejlesztő pedagógusi munkám során igyekeztem időben, érdekesen, eredményesen segíteni a tanulási nehézséggel, zavarral küzdő gyermekeknek. Ehhez többféle eszköz áll (állt) rendelkezésemre. Könyvek, munkáltató feladatlapok, számítógépes oktató-, játékprogramok, internetes anyagok. Néhány oktatási segédlet elkészítésével próbáltam könnyíteni munkámat. Néhányat bemutatok alkalmazási lehetőségével együtt:

Az általános iskola 1-2. osztályában a fejlesztőmunka minden mozzanatában szerepet kap a térészlelés, a téri orientáció kialakulása, tudatosítása. Legtöbbször együtt jelentkezik a testséma kialakulásával, a nagy- és finommozgások fejlesztésével. A gyermekben csak hosszú gyakorlási, tanulási folyamatokban válik tudatossá, hogy önmagukhoz viszonyítva képesek legyenek érzékelni a rajtuk kívüli világot. Amennyiben ez a folyamat akadályba ütközik, komoly zavart szenvedhet a mozgáskoordináció és az észlelés.

A *testséma-01.* -*02.* feladatlapok a fő testrészek ismeretén alapul. A pontos ismeretet kiegészíthetjük a funkciók megnevezésével. A ruhadarabok összeköthetők az évszakokról tanultak felélevenítésével. Ügyesebb, szívesen rajzoló gyermekek felöltöztethetik a „bábut” az adott szempontok szerint. Pl.: Hóembert építeni megy az udvarra. Rajzolj ruhát neki!

A testséma fejlesztésének legjobb eszköze a tükör. Egyszerű, ritmusos mondóka is segítheti a fejlesztést. („Ez itt a fejem, ez itt a nyakam, ez itt a vállam, ez itt a törzsem...”) A kéz körbe rajzoltatása után az ujjak nevét gyakoroltathatjuk. „Hüvelykujjam almafa, mutató ujjam meg-rázta, középső ujjam felszedte, gyűrűsujjam hazavitte, kisujjam mind megette, megfájdult a hasa tőle.” Nagyon sokféle játékkal tehetjük érdekesebbé az ismeretszerzést. (Pl.: „Hol az orrod, hol a füled?”, „Fácska, vándorolj!”)

A testséma és egyensúlygyakorlatoknál belső történéseken van a hangsúly, a téri orientációs feladatoknál a gyermekeknek önmagukat kell a külső környezetben elhelyezniük (előtte, mögötte, alatta, stb.). Fontos, hogy ezek a relációk biztosan, tisztán működjenek, különben össze-rendezetlenné válik minden mozgás, észlelés. Különösen jobb-bal oldal megkülönböztetése, mert az emberi test szimmetriája miatt nincs könnyű támpont. Iskoláskorra éppen ez a viszonyítás nem alakul ki sok gyermeknél, pedig az írás, olvasás, számolás lehetetlenné válik a relációk birtoklása nélkül.

A téri orientáció fejlesztésében a különböző helyzetek felismerése és azonosítása a cél. Észrevétlenül kialakul ez a készség, ha erre felhívó feladatokat kapnak a gyermekek.

A *Rácsos lap-01.- Rácsos lap-03.* játékos formában jól használhatók a képgyűjteménnyel. A tetszés szerint kiválasztott képet középen elhelyezzük a lapon. Ezt követően különböző feladatokat kapnak. Pl.: Rajzolj a képtől kettővel jobbra egy virágot! Amikor mind a négy irányban már biztonságosan tájékozódnak, lehet nehezíteni a feladaton. Pl.: Helyezz a képtől jobbra föl-
lötte, vagy balra alatta, stb. a kiválasztott képekből egyet-egyét!

A téri orientáció fejlesztésére alkalmasak a különböző labirintus jellegű feladatok is. Ezek a finommotorikát is fejlesztik, hiszen gyakran elég keskeny vonalak között (vonalakon) kell különböző vastagságú ceruzával haladni (*Labirintus-01.-02.-03.* feladatlapok). Egyszerű labirintusokat könnyen rajzolhatunk.

Hasonló jellegű feladat a nyilak által meghatározott betűkből kialakuló értelmes szó. ([Labirintus-04.](#)). Pontos munkát igényel matematika, környezet, nyelvtan, olvasásórán játékos rejtvényként sok hasonlót készíthetünk gyakorlásként. Sorba rendezés, iránykövetés, egymásutániség adja a rejtvény megoldását.

Ennek nehezebb formája az, amikor el kell jutni a meghatározott irányokat követve a kijelölt célra. ([Labirintus-05.](#) – [Labirintus-06.](#)) Pontos értelmezésre, sorrend betartásra van szükség ahhoz, hogy a „kisautó” eljusson valahova. A parancskészlet változtatásával új feladatok nyerhetőek. Azonban célszerű a fokozatosság elvét betartani. Először a tanító irányítására lépésenként az utasításnak megfelelően haladnak, majd önállóan oldják meg a feladatokat, aztán az elhangzott parancsoknak megfelelően cselekednek a lapon, s végül „vakvetetést” játszhatunk a térben. Kódolós, a sor oszlop koordinátákkal megadott, színezős feladatlap a [Sor-oszlop kódolás-01.](#) - [Sor-oszlop kódolás-02.](#) [Sor-oszlop dekódolás-01.](#) Az elsőn egy szó a megfejtés, a második két közlekedési tábla. Össze lehet kapcsolni a környezetismeret tantárgyban tanultakkal, sőt ki is bővíthetjük más ismeretekkel. Nehéz a dekódoló feladatlap, mert „visszafelé” kell gondolkodni, a kész ábra kódolása a teendő. Az ügyesebb tanulók próbálkozhatnak önállóan ilyen rajzos feladatok készítésével.

Léteznek olyan kritikus elemek az olvasási technikában, amelyeknek hiánya az olvasásgyenge gyermekeknél valódi diszlexiához hasonló tüneteket hoznak létre. Ilyenek elsősorban az iránytartás, téri elhelyezkedés és tájékozódás, a betűforma globális, vizuális rögzítése.

Az [Analízis-szintézis-01.](#) feladatlapra látnia kell a tanulónak az egészet, hogy meg tudja állapítani a hiányzó, odaillő részt a házikóhoz. Ahhoz, hogy sikerüljön a lemásolás, részekre kell tudni bontani (analizálás), meg kell találni a kiinduláshoz a kezdőpontot. Fontos a mérettartás is. Nagyon sok kisgyereknek gondot okoz az egészben látás, a részekből való felépülés. Sok hasonló mintautáncást készíthetünk, valamint egyszerű rajzok, képek egy részének kivágásával pótolthatjuk (berajzoltathatjuk) a hiányosságot.

[Rész- egész 01.](#) feladatlapra a szimmetrikus, félbevágott betűk és számok párkeresése a cél. A kivágott részek összeillesztése megkönnyítheti a munkát.

[Rész- egész 05. a, b, c](#) feladatlapok képösszerakók három nehézségi fokozatban. Akár képeslapok, színe újságképek, Internetről letöltött grafikák, stb. is használhatók. A fokozatosságot betartva jó gyakorlatot szerezhetnek a tanulók az összerakásban A kirakós játékok (építőkövek,

LEGO, stb.) is alkalmasak az elemek egymáshoz való kapcsolatának, téri viszonyainak tudatosítására.

A szóbeli viszonyító rutinok fejlődésének feltérképezése az eredményesebb pedagógiai munka kiinduló feltétele (téri, időbeli, számosság szerinti, mérték szerinti, stb. rutinok).

A nyelvi fejlettség egyik fontos mutatója a relációszőkincs szintje. Az iskolába lépő tanuló lemaradása tovább növekszik, ha nem érti meg az alapvető tanítói utasításokat. Minden tanulmányi feladat nyelvezete a relációszőkincsre épül.

[Téri viszonyító rutinok használata -01.](#) feladatlap célja a kivágott, házhoz tartozó képek elhelyezése a megadott mondatok értelmének megfelelően. Ismernie kell a téri viszonyító rutinok közül a következőket: mellett, fölött, alatt, között, előtt. A feladat megoldható rajzolással is. Kiegészíthető más rutinok használatával is pl.: mögé, kívül, belül, stb. Kigondolhatunk más viszonyítási alapot is a házon kívül. Sőt játszhatunk pl.: „robotirányítást” akár bekötött szemmel is.

A [téri viszonyító rutinok használata -02.](#) feladatlap már a begyakorolt ismeretanyag önálló alkalmazását feltételezi. A képhez tartozó hiányos mondatokhoz kapcsolódnak a viszonyyszavak. Hasonlókat hangulatos képekhez könnyen „gyárthatunk”.

A 4, 8, 16 részes rácsos lapot ([Rácsos lap-01.-02.-03.](#)) és a [képgyűjteményt](#) használhatjuk a síkban való tájékozódás és az emlékezet fejlesztésére. Először kevesebb (4) képet helyezünk el, a lapon, amelyeket rövid idejű memorizálás után kell a pontos helyére visszahelyeznie a tanulónak. Rajzolhatunk is egyszerű formákat, kisebb-nagyobb méretben, szín, iránykülönbséggel. Ez nehezíti a hely pontos felismerését, berajzolását. Majd növelhető a képek száma, amit meg kell jegyezni. Ugyanezt szóképekkel, kis tárgyakkal is lehet játszani. Fejlesztheti a helyesírást, ha a tanulónak kell beírni a betűket, szavakat a megfelelő helyre.

Az ABC kis-nagy nyomtatott betűi ([ABC feladatlap](#)) a betűtanulás időszakában kapcsolhatók be a munkába. Pl.: az elhangzott szó kirakása betűkből, szótagok kiegészítése, betűk csoportosítása, félbevágott, hiányos betűk párkeresője.

Az ABC feladatlap kirakható betűivel nagyon fontos a sorrendiség rögzítésére, a betűformák tudatosítására, hiányos ábécé kiegészítésére, betűszomszédok megnevezésére. Később betűrendbe állítás is lehet, fokozatosan emelkedő számban.

[ABC dominó-01.](#) feladatlap: Az ábécé megtanulása, memorizálása, a jelek, hangok kódolása, dekódolása során eredményesen használható. Cél a nyomtatott kis-nagybetűk rögzítése a sorba

rakással („üres”+„a” jelű dominólap alá kerül „A”+„Á” jelű dominólap, stb.). Kaphatnak olyan feladatot is a tanulók, hogy a dominólap hátuljára a megfelelő írott betűalakot írják.

[Dominó üres-02.](#) feladatlap: Lehetőség a gyakorlás többféle módjára. Készíthetünk szótag, összszeadás, kivonás, szorzás, bennfoglalás dominókat. A lényeg az, hogy csak egyféleképpen folytatódó sor keletkezzék. Az üres lap lehetőséget adhat a kivágott ábécé ([ABC dominó-01](#)) betűk sorban, oszlopban való eligazítására.

[Hibakeresés-01.](#) feladatlap: Hasonló színezős képeket bárki gyárthat. Nagyon egyszerűen készíthető a [képgyűjtemény](#) anyagából is ilyen „képtelen természetrajz”. Nem kell mást tenni, mint félbevágni, negyedelni, stb. a képeket, rosszul párosítva a gyermeknek az a feladata, hogy rendet tegyen közöttük.

A képgyűjteményben található képek:

Megnevezés	Jelzés	Tartalma
Állatok	A01-...	víziállatok, háziállatok, madarak, vadállatok, rovarok-bogarak
Növények	N01-...	zöldségfélék, gyümölcsök, virágok, fák (ősz, tél, tavasz, nyár), munkák
Emberek	E01-...	férfi, nő, gyermek, foglalkozások, játékok
Tárgyak	T01-...	Bútor, szerszám, játék, jármű, ruházat, gépek

A képek célja a színes szemléltetés, ismeretbővítés, játékos képességfejlesztés, a gondolkodás, emlékezet, figyelem fejlesztése válogatással, rendezéssel, csoportosítással.

A következő gondolatébresztő feladatok sok új ötlettel bővíthetők még:

Emlékezet megfigyelése:

(Képek kirakása megfigyelés után bővülő elemszámmal)

Időtartam, helyesejtés:

Hol hallod hosszan a magánhangzót/mássalhangzót?

Képek válogatása több szempont szerint:

Pl.: Egyjegyű hosszú mássalhangzó, kétjegyű hosszú mássalhangzó, csak rövid magánhangzó, csak hosszú magánhangzó van a szóban.

Kreatív feladat:

Tervezz „növényembereket”!

Párkereső:

A kiválasztott képeket félbevághatjuk kiegészítés céljából. A jó kézügyességű gyermekek megrajzolhatják a hiányzó részt. (A fél részt ráragasztjuk egy lapra.)

A képek a jutalmazás eszközei is lehetnek. A negatív teljesítménynek nincs „jutalma”- ez is ösztönözhet jobb munkára.

Íráskép javítása

Ha rögzült a rossz ceruzafogás és a diszgráfia kezelésében is segíthet a magyar fejlesztésű UO toll.

A magyar fejlesztésű UO toll a helyes íráspozicionálás elsajátításában segít, a kisgyerekek íráskészség fejlesztéséhez is fontos kellék, emellett terápiás céllal alkalmazható speciális segédeszköz, amely a diszgráfia rehabilitációs fejlesztésétől kezdve, többek között az izomsorvadásos betegek életének megkönnyítésére is alkalmas. (forrás: www.diszmami.hu)

Alaki diszgráfiánál a nyomtatott, műszaki rajz betűformáinak elsajátításával érhetjük el felső tagozatban az olvashatóbb írást. A betűtanítás sorrendjét itt is célszerű betartani. Először nagyobb méretben, a nyomtatott betűtípusba, szóba, szövegbe írunk bele, majd szűkebb, kisebb méretben. Később négyzetrácsba helyezük a betűt, ezután írjuk vonalközbe. Előnye azon kívül, hogy olvashatóbb lesz a kézírás, nem hibázik a tanuló a horogvonalak, fecskefarok alakításánál. Pl.: o-a, v-u, e-l

Ehhez a folyamathoz terveztem feladatlapokat, néhány letölthető: [itt](#))

A kedvezmények között gyakran szerepel az eszközhasználat, számítógép szövegszerkesztőjének használata, a helyesírás ellenőrzés.

A tanulókhöz közel áll a számítógép, könnyen elsajátítják és végeznek az egyszerűbb szövegszerkesztési feladatokat. A billentyűzet a finommozgást jól fejleszti. Azonnal visszajelzi a helyesírási hibákat, önellenőrzésre nevel. Kevésbé fárasztó az „írás”, mint a füzetben. Látványos, érdeklődést keltő, változatos feladatokkal, programokkal a figyelem tovább fenntartható. Az információ megtalálására, szemléltetésre, problémamegoldásra jól használható.

A kézügyesség fejlesztéséhez változatos fejlesztő feladatokkal készülhetünk attól függően, hogy milyen korosztályú, érdeklődési körű diszgrafiás tanulóról van szó. Az [origami](#) és a [másolós feladat](#)ok remek lehetőséget biztosítanak a szem-kéz koordináció, a szerialitás, az emlékezet, a téri tájékozódás, a finommozgás, pontos munka gyakorlásához.

Játékos, kreatív melléklet: <https://get.google.com/albumarchive/106206794915808848491>

Jól bevált, motiváló hatású a tanulók számára a „pozitív diszkriminációs” értékelés. Az írásmunkáiban a legszebbet emeljük ki bekarikázással vagy egyéb jelöléssel, nem feltétlen piros

színnel. A kiemelt betű, szó a minta, amiért dicséret jár. Később először a tanuló értékeli teljesítményét, használja az egyezményes jelet a legszebb kiválasztására. Egyeztetve a pedagógus véleményével ritkán van eltérés.

VI. 3. Helyesírás tanítása, helyesírási készség fejlesztése

Módszertani javaslatok, fejlesztési ötletek

Fazekasné Fenyvesi Margit logopédus, gyógypedagógus A beszédhanghallás fejlesztése 4-8 éves korban c. könyvében (2006) azt mondja, hogy a beszédhanghallás optimális fejlődése időhöz kötött. Ez az időszak a 4-7 éves életkor, esetleg kitolódhat 8 éves korig. Megnehezíthetjük az olvasás tanulását, ha kevés időt fordítunk a hangzódifferenciálásra. Ha a kisgyerek nem sajátítja el a helyes beszédhanghallást legkésőbb 8 éves koráig, nem észleli a zöngés-zöngétlen, a rövid-hosszú hangok közötti különbséget, az olvasásban, írásban, helyesírásban nem lesz képes a hangok differenciálására, helyes használatára, mert lezárul ezen idegpályák fejlődési szakasza. A jó helyesírás alapja tehát a hangdifferenciálási képesség fejlettsége.

Első osztályban az előkészítő időszakban hangsúlyos feladat a helyes beszédhanghallás kialakítása. Ezért az anyanyelvi tantárgyak óráin napi 5-10 perces nyelvi játékok (hangoztatás, artikulációs, időtartam gyakorlatok, mozgásos játékok), a beszédszervek tudatos használatának gyakoroltatása szükséges.

Gyakorlási lehetőségek:

Hallási észlelés hangokkal, szavakkal

Ha a két hang, szó azonos, akkor két piros koronggal jelölik. Ha különbözőt észlel, piros-kék koronggal jelzi. Pl.: fog-fok, ék-ék, meg-megy

Időtartam gyakorlatok

A visszhangjátékokkal a tiszta hangképzést, helye artikulációt gyakorolhatjuk.

Pl.: A kígyó sziszegett: sz. A visszhang válaszolt: ssz

A méhecske zümmögött: z. A visszhang válaszolt: zz

A rövid-hosszú magánhangzók összekapcsolása mozgással:

rövid hangra taps vagy leguggol, hosszúra széttárja a karját vagy feláll. Koronggal rövid, pálcikával hosszú a hang jelölése.

A Tolnai-módszert alkalmazva a magánhangzók vendégsébe mennek a mássalhangzókhoz, majd fordítva gyakoroljuk a helyesejtést, hangösszevonást, értelmes szavak keresését. Pl.: am, al, av, ma, va, la, al, ál, el, él, ol, ól, ül, öl

Koronggal, pálcikával jelöljük a hosszú, rövid hangokat a két-három betűs szavak hallásmegfigyelése után. Ellenőrzés után mondással. Késleltetett ismétléssel az emlékezetet fejlesztjük, rögzítjük a helyesejtést. Pl.: kör, tūr, tūr, ló, mos

Zöngés-zöngétlen

Közös gyakorlással vizsgáljuk a szó elején a hangokat. Két tenyerünkkel eltakarva a fülünket, ha zörög a hang a szó elején, piros ceruzát, ha nem, zöldet teszünk le az asztalra. Ugyanezt a nyakunkra helyezett mutatóujjunkkal is eljátszhatjuk (morog- nem morog). Pl.: zár-szár, var-fal, bal-dal

Minden esetben után mondás helyesejtéssel, szavak jelentése mondatba foglalással, körülírással, rokon értelmű szó használatával egészítjük ki a gyakorlatot.

Ha a tanév kezdésnél beszédhibát észlelünk, kérjük logopédus segítségét. Fontos az otthonra kapott feladatok elvégzése is, hogy minél előbb megszűnjön a probléma.

A helyesírás alapja a tiszta belső hallás, a helyesejtés. Ehhez sok után mondásos gyakorlat, analógiás szósorok másolása kell a betűtanítás időszakában. Belép az írás, olvasás a gyakorlási módok közé.

Gyakorlási módok:

Ritmuserzők fejlesztése:

Ritmus visszatapsolása emlékezetből növekvő elemszámmal. Nehezíthető más mozgásformákkal: koppantás, dobbantás, csettintés

Szavak tagolása, szótagolása tapssal, szótagszám megállapítása.

Ritmusos mondókák, dalszövegek felolvasása, elmondása, összekapcsolása mozgással.

Szavak differenciálása:

A hallott szavak megkülönböztetése koronggal. Ellenőrzés a tábláról felolvasással, másolás, szavak jelentésének értelmezése. Pl.: károm-korom, fokom-fogom, függöny-függöny

Magánhangzók időtartama:

Lehet a gyakorlást ugyanarra a betűre, hangra építeni. Pl.: összes, őz, ősszel, öreg, bőr, tör, kör, tör

A szóvégi magánhangzók szabályait analógiás szósorok írásával, betűpótlással rögzíthetjük. A tanultak alkalmazásaként feladat lehet a kakukktojás megkeresése, indoklással.

Pl.: apu, anyu, kapu, falu, satu, balyu, varjú

Mássalhangzók időtartama:

Célszerű megfigyeltetni azokat a szavakat, ahol megváltozik a szó jelentése. Pl.: szál-száll, fen-fenn, fejel-fejfel Indoklasként a szópárokat mondatba foglalják.

Első, második, harmadik osztályban fontos a helyesírási szabályok alapján csoportosított szókészlet, amelyet minden tanuló kézbe kap.

Gyakorlás lehetőségei a szókészlettel:

Kezdetben után mondás, helyes ejtés, olvasás, másolás, látó-halló tollbamondás.

Ezután a következő szint az alkalmazás: másolás feladatokkal, tollbamondás feladatokkal.

Időt kell szánni az ismeretek megszilárdítására.

Dr. Gósy Mária: A beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése (szóban és írásban) iskolásoknak szülők számára egy program az íráskészség javítására, az olvasásértés fejlesztésére játékos formában. Főleg otthoni használatra ad segítséget.

A helyesírás gyakorlási módjai:

Másolás, tollbamondás és emlékezetből írás

Másolás

Milyen szót, szöveget másoltassunk?

- hibátlan
- hibás
- kiemeléssel
- kiemelés nélküli

Hogyan másoltassunk?

- mechanikusan
- egyéb feladattal együtt
- rövid megtekintés után
- huzamos szemlélés után
- kiemeléssel
- kiemelés nélkül
- részlegesen
- teljesen
- előkészítéssel
- előkészítés nélkül

Másolási fokozatok:

- mechanikus másoltatás
- kiemeléssel másoltatás
- analógiás másoltatás
- másolás szemlélés alapján
  - tartós szemlélés
  - rövidebb szemlélés
- látó-halló előkészített másoltatás
  - hangoztatással előkészített
  - szabályfelidéztes utáni
  - kommentáló
- összekevert mondatrészek lemásolása helyes sorrendben
- eredeti szöveg összekevert mondatainak lemásolása sorrendben
- átalakításos másolások (pl.: múlt idejűvé)

Hibátlan szövegről íratunk:

- mechanikusan
- mechanikusan egyéb feladattal:

- válogató másolás (pl.: csak a főneveket)
- rendszerező másolás (emlősök, madarak, hüllők stb.)
- csoportosítás (szófajok szerint)
- sorba rendezés valamilyen szempont szerint (növekvő sorrendben a számokat)
- egymáshoz rendelés (rokon értelmű párok megkeresése)
- összekevert mondatrészek másolása helyes sorrendbe
- összekeveredett mondatok másolása helyes sorrendbe
- átalakításos másolások
  - hibás írásképek javítása, leírásuk helyesen
  - betűsor megfordítása (utas- satu)
  - fogyasztó másolás (bőr-őr)
  - szaporító másolás (oka- foka)
  - hangcserés másoltatás (vár- vér)
  - összetett szavaknál tagcsere (aranygyűrű - kútásó; kútyűrű- aranyásó)
  - hibakeresés
  - helyes változat kiválasztása

Tollbamondás

Milyen legyen a tollbamondás szövege?

- hangok (betűk),
- szótagok,
- szavak,
- mondatok,
- szöveg

Hogyan mondjunk tollba?

- mutassuk be a szöveget,
- bemutatás elhagyása,
- mondatonként,
- mondatszakaszonként,
- hangsúlyozottan,
- természetes ütemben

Tollbamondási változatok, fokozatok

1. Másoló jellegű tollbamondások (táblán megjelenik)

- látó – halló (- a táblán fennhagyjuk a szöveget)
- csak a kritikus szavakat írjuk fel a táblára
- szófordító
- bővítő
- mondatszűkítő
- kommentáló (szóban)

2. Egyéb feladattal kapcsolatos nem másoló tollbamondások

- toldalék elvonó
  - szótőt írják le
  - toldalékot írják le
- szóelemző
- összetett szavak elő- vagy utótagját írják le
- szótagoltató
- toldalékoltató
  - szavakban
  - szókapcsolatokban
  - mondatkeretben
- egyszerűsítő, takarékos (csak a tanult tényeket tartalmazza)
- átalakító (rokon értelmű)
- válogató
- javító
  - differenciált hibajelölés (jelölések alkalmazása)
  - differenciálatlan hibajelölés (csak a betűt)
  - differenciálatlan hibajelölés (az egész szót)
  - az elhibázott szavakat mondjuk újra tollba
  - típushibákat más szöveggel mondjuk tollba

Emlékezetből írás

Mit írassunk emlékezetből?

- Tartalmilag érdekes szöveget válasszunk.
- Tömör és logikus felépítésű legyen.
- Jó, ha van benne derű vagy csattanó.
- A ritmikus, szimmetrikus szöveg hamarabb rögződik.

Igen alkalmasak a közmondások, aforizmák, tanmesék, állatokról szóló ismeretterjesztő szövegek.

A tartalmi, alaki diszgráfia nem javul az írásmennyiség növelésével. Mindig tervezetten, a kitűzött célnak megfelelően válasszunk gyakorlási módot, feladatot.

Diszgráfia kezelése

A helyesírás és az olvasás két különböző képesség, fejlesztésükben sok az átfedés, egymást erősítő kiegészítő mozzanat. Bár gyakran csak külön, mint helyesírás gyengeség jelentkezik. Fordítva ugyanez nem jellemző, ugyanis biztos helyesírás mellett ritkán fordul elő szövegértési nehézség.

A helyesírás javításához először a képességeket fejlesztjük: ritmusérzék, hallási figyelem, emlékezet (vizuális, auditív), vizuális észlelés (azonosság, különbség, rész-egész, alakállandóság). *Az helyesírási készség diktálással fejleszthető.*

Fokozatai:

- betűk, szótagok, később szavak, majd mondatok
- rövid, hosszú magánhangzókat tartalmazó szavak, mondatok
- rövid, hosszú mássalhangzókat tartalmazó szavak, mondatok

Módszertani javaslatok

A fejlesztő gyakorlatoknál az egésztől haladunk a rész felé. A leírt szöveg ellenőrzése és hibáinak megbeszélése, kijavítása után kis szócsoportokban (8-10 szó) érdemes a problémát gyakoroltatni.

Fontos az ellenőrzés képességének kialakítása. Az átolvasás a tudatos nyelvi gondolkodáshoz vezető út kezdete. Elsajátítását segíthetjük, ha különböző feladatokat adunk a szöveggel kapcsolatban.

A részgyakorlatok folyamatos, visszatérő ismétlésből állnak. A nehezebben javítható helyesírási probléma elsajátítása hosszabb ideig is eltarthat. Az ismétlések hatására a nyelvi nehézség előbb ismeretté, majd tudássá rögzül.

Fokozatosan, mindig az egyéni hiányok figyelembe vételével határozzuk meg a fejlesztés ütemét.

A haladás azt jelenti, hogy a kezdeti hibaszám felére, harmadára csökken.

A gyakorlás egyhangúságát oldani kell, változatos feladatokkal, sikerélménnyel.

(Forrás: www.fejlesztok.hu)

A fokozatosság elvét figyelembe véve a bemutatott helyesírás gyakorló feladatlapom a betű, szótag, szó, mondat, szöveg egymásra épülését mutatja be, az analizáló- szintetizáló képesség fejlesztésére. Letöltés: [itt](#)

VI.4. Fejlesztési ötletbörze mindenkinek:

Képességfejlesztő linkgyűjtemény

Grafomotoros képességek fejlesztésének lehetősége:

suliváró

<http://irjhelyesen.hu/gyakorlas.php?azon=2269755&tipp=11>

labirintusok

<http://www.printactivities.com/Mazes.html>

pontösszekötős

<http://www.connect-the-dots.info/>

http://www.connect-the-dots.info/hard_level/3-index01.php

rajzolás játék

<http://logopedia.reblog.hu/rajzolos>

kézügyesség

<https://www.jetztmalen.de/eierkorb.htm>

Keresőszavak: Geschenk Label, Türklinge Hänger, Buchzeichen, Fotobilderrahmen, Modellbogen

<https://www.jetztmalen.de/suche-10-unterschiede-4.html>

Íráselőkészítés betűtanuláshoz, diszgráfia redukációhoz:

ábécés színezők

<https://www.gratis-malvorlagen.de/ausmalbilder/alphabet/>

<http://www.printactivities.com/Tracing.html>

<http://www.printactivities.com/Tracing.html>

játékos tanulás, kreativitás

<http://sucika67.blogspot.com/search/label/írás>

<https://szulovilag.hu/kreativ/>

Vizuális észlelés:

vizuális figyelem, alak-háttér észlelése

<https://www.jetzmalen.de/basteln-malen-auf-nummer.html>

<http://bine.knienieder.com/malvorlagen/#zielzahlen>

vizuális különbség keresése

<https://www.jetzmalen.de/suche-10-unterschiede-4.htm>

vizuális emlékezet, memóriajátékok

<https://www.jetzmalen.de/memory-1.htm>

Tájékozódás síkban:

vizuomotoros koordináció, átmásolás négyzetrácsba

<https://www.jetzmalen.de/hund-nachmalen.htm>

Varázsbetű letöltő oldalak:

<http://www.varazsbetu.hu/letolt/index.htm>

betűdifferenciálás

<http://www.varazsbetu.hu/letolt/betudiff.pdf>

mondóka-kifestő

<http://www.varazsbetu.hu/letolt/mondokak.pdf>

hangkereső kígyó társasjáték

http://www.varazsbetu.hu/hangkeresokigyo_pdf.htm

Mikulás puzzle-kirakó

<http://www.varazsbetu.hu/mikulaspdf.htm>

Helyesírás-nyelvtan gyakorláshoz:

írás helyesírás matematika gyakorló 1 oszt.:
<http://kisferenc.qqw.hu/?modul=oldal&tartalom=1185636>

feladatlapok olvasás, írás fejlesztéshez:

<https://plus.google.com/photos/117181816453380505895/album/5510390879546699809/5510390896396292354>

nyelvtan helyesírás 2. osztály

<https://get.google.com/albumarchive/112453167142052968525/album/AF1QipMVhyS3NgpNnWoj-OV3Rf3cEGg8XjL49oGdqyKM/AF1Qip>

magánhangzócserek javítása

https://get.google.com/albumarchive/112453167142052968525/album/AF1QipOYIImvVyrzYgrIqJt_KaN9CZFUIMPoDjMg4SyZ

helyesírás-szabály

<http://irjhelyesen.hu/gyakorlas.php?azon=2269755&tipp=11>

szófajokról tanultak alkalmazása

<http://magyarnyelvtanfolyam.blogspot.com/p/szintek-szerint-a1-kezdő-gyümölcsök.html>

1-6. osztályig nyelvtan, helyesírás, olvasás feladatlapok

<https://alsosmagyar1.wordpress.com/első-osztályos-feladatlapok/>

Fejlesztő kiadványok, feladatgyűjtemények:

<https://get.google.com/albumarchive/104903165136906255020?so>

játékos tanulás

<https://www.tanulasjatek.hu/cimke/magyar-nyelv-es-irodalom/>

vissza a tartalomjegyzékhez
(www.mas-kep.hu)

Folytatás következik... (7-9.)

vissza a www.mas-kep.hu oldalra